

KENDİ GÖK KUBBEMİZ'DE KLASİK ŞİİRİN ETKİSİ

Abdullah ŞENGÜL*

Özet

Yahya Kemal, Divan edebiyatı kaynağından geniş bir şekilde yararlanmışır. Onu Eski şiirin temsilcisi olarak göstermek doğru değildir. Şiirleri, gerek şekil, gerek içerik açısından incelendiğinde görülür ki, Türk ve Batı edebiyatından aldığı ilhamla orijinal eserler veren bir büyük şairdir. O, şiirimizi, yeni bir ses ve soluk getirmek suretiyle zenginleştiren bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar.

Anahtar kelimeler: Gelenek, Yenilik, Orijinallik.

Abstract

Yahya Kemal made use of the source of the Divan literature widely. It is not true to show him as the representative of ancient poem. When we examine his poems we can see that he is a great poet who produces art with the inspiration that he took from Turkish and western literature. He brought a new style and breath to Turkish poem.

Key words: Tradition, reform, originality.

I.Giriş

Şeyh Galip'le son sözünü söylediği kabul edilen Divan edebiyatının, Yenileşme Dönemi Türk edebiyatı üzerinde büyük etkisinin olduğu bilinen bir gerçektir. Bu dönemde yetişen şairlerin Eski Şiir geleneğini çok iyi bildiklerini, bazı divanları okuduklarını ve onlardan etkilendiklerini biliyoruz. Bu etkileşim daha sonraki yıllarda verilen eserlere ne ölçüde yansımıştır? Bu sorunun cevabı, öncelikle Yenileşme Dönemi Türk şiirinin bu dikkatle incelenmesine bağlıdır.

Tanpınar, “Her yenilik getiren şairde eskiye bakan bir taraf vardır.” diyor. (Tanpınar 1992:338) Yahya Kemal'in Eski Türk şiirinin taklitçisi olmadığını söyleyen Sebahattin Eyüboğlu, bu yoldaki düşünceleri “*talihin garip bir cilvesi*” olarak görür. (Eyüboğlu 1981:72) Tanpınar'a göre Yahya Kemal, Türk şiirine geçmiş zaman zevkini geri getirmekle kalmamış, aynı zamanda yeninin kapısını açan insanlardan biri olmuştur. (Tanpınar 1970:364) Eski şiirimizin gerçek mucizesi olarak kabul edilen (Tanpınar 1992:24) Yahya Kemal'in klasikliğini, Paris'te bulunduğu yıllardaki gözlemlerine bağlayan

* Yrd. Doç. Dr., AKÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Enginün, bütün modaların beslendiği kaynağın klasik edebiyat olduğunu, modaların geçici olmasına rağmen, klasik edebiyatın örnek olmaya devam ettiğini burada öğrendiğini söyler. (Enginün 1994:52)

Türk şiirini millileştirmeyi genç yaşta hedef olarak tespit eden Yahya Kemal, Stephane Mallarmé’nin Fransız gençlerine yaptığı bir öneriyi kendi şartlarımıza uygular. Bu Sembolizm Fransız şâiri, şiir sanatını öğrenmek isteyen Fransız gençlerine, Paul Verlaine’in *Âşıkâne Ziyafetler* (Fêtes Galantes) adlı kitabını ezberlemelerini önerir. Bu kitapta XVIII. asır Fransız saray hayatı ve sarayda konuşulan Fransızca vardır. Yahya Kemal, Verlaine’in eserinden aldığı ilhamla *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı kitapta toplanan şiirlerini yazar. Sanatkâr, bu şiirlerinde konu ile dili birleştirme gayreti içindedir. (Aktaş 1992:201) Fransa’da, Paris’te Servet-i Fünûn şiirini daha iyi tanıma fırsatını bulan Yahya Kemal, bu şiirin Fransızcanın gölgesi olduğunu fark ederek, bu tarz şiirlerden yeni bir şiir diliyle kendi duygularının ifadesi olacak daha saf bir şiire geçişin yollarını arar. (Yahya Kemal 1976:101)

Sadık Tural, Yahya Kemal’in Türk şiirine katkısını incelerken, şu önemli tespiti yapar: “*Bir defa 1850’lerden sonra siyasi ve içtimâî hayatımızdaki büyük değişmeler edebiyatımızda da kendisini gösterir: Bir teceddüd sevdası alır yürür. Ziya Paşa’nın sağlam şiir zevki yanında siyâsete teslim olmuş Namık Kemal’in şair doğmamış Şinasi’nin, bekleneni veremedikleri görülüyor. Eğer Ziya Paşa Tahrip ve Tâkip edilmeseydi, netice başka olabilirdi. Hâmit ve Rezaîade Ekrem’in ferdîyetçiliği, tabloyu bizim istediğimizin dışında renklerle boyadı. Arkasından Batı edebiyatı takipçileri Servet-i Fünûn Topluluğu. Bu topluluk, tarihe nefret edilecek bir tablolar yığını olarak bakıyor; edebiyata millî hayatın hem yankısı hem yüceltici olarak bakmak yerine küçük bir zümrenin zevk menbaı ve neticesi olarak bakıyorlar. Onlar, model olarak da Fransız edebiyatını alıyor. Hayranlık teslimiyet derecesine, hattâ millî benliği inkâr derecesine inmiş. Millî bütünleşmede edebiyatın rolü unutulmuş.*” (Tural 1992:92)

İşte bu kötü tablo, Yahya Kemal’in şiiri ile birlikte düşünüldüğünde onun Türk şiirine katkısını gerçek manada anlamak mümkündür. 1912’de Fransa’dan dönen Yahya Kemal, “...geçmişin hatâlarını arayıp şiirin unsurlarını yeni baştan gözden geçirir.” (Tural 1992:92) Tanpınar bu gayreti, “*kültürümüzün kopan uçlarını birbirine bağlamak*” (Tanpınar 1992:340) şeklinde yorumlar.

Bu çalışmayla Yahya Kemal’in *Kendi Gök Kubbemiz’de* yer alan şiirlerindeki Divan şiiri etkisini araştırırken bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz. Yahya Kemal, *Eski Şiirin Rüzgârıyla* (Yahya Kemal:1999) ve *Rübâiler ve Hayyam Rübâilerini Türkçe Söyleyiş* (Yahya Kemal: 1983) ismiyle yayınlanan şiirlerinin dışında da Divan edebiyatı kaynağından geniş ölçüde istifade etmiştir. Klasik şiirin etkisiyle kaleme alınan şiirlerin söz konusu kitaplarda toplandığı gibi bir düşünce doğru değildir. Şiirleri tasnif edilirken Divan şiirine özgü nazım şekilleriyle yazılanların esas alındığı anlaşılmaktadır. Bir sanatkârın eserlerini

böyle bir şekilsel tasniften hareketle ayırmanın doğruluğu tartışılabilir.¹ Edebiyat araştırmalarında en karışık ve kesin hükümlerden kaçınılması gereken sahanın etki meselesi olduğunu belirten Osman Horata, Yahya Kemal'deki Klasik şiir geleneğimizi araştırırken, önce büyük sanatkâr portresini çizer, sonra Yahya Kemal'in bu portre ile benzerliğini araştırır: “Büyük sanat eserleri, yüzyıllar içerisinde oluşan kültür birikimiyle “hâl”in orijinal bir terkibe ulaşması sonucu vücut bulur. Geleceğe bağlı olmakla birlikte, eskiyi tekrara düşmemek, aynı zamanda yeni olmak arasındaki hassas dengeyi yüksek seviyede gerçekleştirebilenler ise büyük sanatkârlardır.” (Horata 1985:48)

Yahya Kemal'in *Eski Şiirin Rüzgârıyla* isimli kitabında, Klasik şiirimizin nazım şekilleri olan “gazel, tahmîs, taştîr, tazmîn, terkîb-i bend, musammat, şarki” tarzında pek çok şiiri vardır. Özellikle Türklerin Divan şiirine kazandırdıkları “Şarki” türünün Nedim'den sonraki en kuvvetli temsilcisinin Yahya Kemal olduğu unutulmamalıdır. Daha önce Yahya Kemal'de Klasik edebiyat etkilerini araştırmaya yönelik çalışmalar yapıldı.² Biz, bu etkiden uzak olduğu düşünülerek ayrı bir isim altında yayınlanan şiirlerine bakmak istiyoruz. Şiiri “keşfedilmesi güç bir cevher” (Yahya Kemal 1990:48) olarak kabul eden Yahya Kemal bir rübâisinde;

Sönmez seher-i haşre kadar şi'r-i kadîm

Bir meş'aledir devredilir elden ele (Yahya Kemal 1983:11)

diyor. Yahya Kemal'in “Eski şiirin rüzgârlarını” *Kendi Gök Kubbemiz*'de³ yer alan şiirlerinde ne şekilde yorumladığını, şekil ve içerik olmak üzere iki başlık altında incelemek istiyoruz.

II. Şekil Unsurları

a. Vezin: Yahya Kemal söz konusu kitabındaki seksen bir şiirden, sadece *Ok* isimli manzumesini hece vezniyle yazmıştır. *Karnaval ve Dönüş*, *İstanbul Ufukta'ydı*, *Ufuklar*, *Gece Bestesi* gibi serbest nazımla yazdığı şiirlerinde vezin kaygısı gözetmez.

Yahya Kemal, döneminde heceye ilgi gösteren diğer sanatkârlardan farklı olarak arûza yönelmiş ve bu vezin sayesinde müzikinin imkânlarını şiire taşımayı başarmıştır. Vezin ve kafiyeyi şiirin vazgeçilmezlerinden saydığı anlaşılan şair,

¹ Tanpınar, “Kendi Gök Kubbemiz” isimli makalesinde “Yahya Kemal'in şiirleri, bugünkü dille olanlar, *Kendi Gök Kubbemiz* adı altında çıktı. ...Bu kitap, benim ve benim neslimin senelerdir beklediği bir kitaptı. Daha doğrusu yakında çıkacağını umduğumuz gazelleri ve rübâileri ile beraber büyük mânâsında bir KİTAP'dı. Üstadın Türk şiirinde ve düşüncesindeki yeri böyle bir ayırmayı kendiliğinden tabii kılar.” diyor. Bkz., Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, s.352.

² Bu konuda daha geniş bilgi için bkz., Horata, a.g.e., s.48-54.; Hasibe Mazioğlu, “Yahya Kemal'de Eski Şiirin Rüzgârları”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal Beyatı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, s.71-88.

³ Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1974. (Bu çalışmada gösterilen sayfa numaraları, eserin bu baskısına aittir.)

“...mânâ ancak lisan kesilirse, daha açık bir tarif ile nağme haline gelirse şiir kıymetini alır” (Yahya Kemal 1977:25) der. Ona göre şiiri nağme haline getiren esas şekil unsuru vezindir: “Ben bilakis sanıyorum ki vezinler –ister arûz olsun ister hece-cansız birer âlettirler: Tıpkı mûsikî âletleri gibi ...Bu iki veznin âhenge kabiliyeti birbirlerinden ne fazladır ne eksik. Son şekillerinin asırlardan beri bir türlü değişmediği de gösteriyor ki, âhenge kabiliyetleri tamdır.” (Yahya Kemal 1990:116)

Bu hassasiyetten olsa gerek, onun şiirlerinde cümleler, vezin içerisinde hiç bozulmadan yerleştirilmiştir. Bu başarısı, Arapça ve Farsça kelimeleri fazla kullanmalarını arûz veznine dayandıran Divan şairlerinin mazeretlerini geçersiz kıldı. Bu vezni kullanmadaki başarısı, Divan şiirindeki âhengi saf Türkçe ile yakalamasını sağladı.

b. Nazım birimi: Yahya Kemal’in şiirlerinin bir çoğunda nazım birimi olarak beyit kullanılmıştır. *Akıncı, Mohaç Türküsü, Siste Söyleniş, Kar Müsikileri, Endülü’s te Raks* gibi ünlü şiirlerinin de aralarında bulunduğu on dokuz şiirin nazım birimi beyittir. Divan şiirine veznin dışındaki en büyük şekilsel benzerlik budur. Ancak, şiirdeki amaçlarından biri “*sentetik şiir yapmak olan Yahya Kemal, beyit esasına dayanan eski şiirimizi kısa soluklu bulur. Ona göre şiir, beyitlerin değil, bütünlüğün bestesidir.*” (Aktaş1992:202) Yahya Kemal’deki bu yeni ses, sadece eskinin kalıpları içerisinde sunulmamıştır. *Kendi Gök Kubbemiz’de* serbest nazımla kaleme alınmış şiirlerinin yanında⁴ yedi şiir üçlük,⁵ on dört şiir dörtlük⁶ ve beş şiir de beşlik⁷ birimiyle yazılmıştır.

c. Kafiye: Yahya Kemal’in şiirlerinde dikkati çeken bir diğer husus, kafiye ile ilgilidir. Kafiye şiirin başlıca uzvu sayan şair, (Yahya Kemal 1977:112) Türk şiirinde redifin çok olmasını Türkçenin cümle yapısıyla açıklar, Türkçe cümlelerde fiilin sonda oluşunu redifin gerekçesi olarak gösterir. (Yahya Kemal 1990:127-136) Onun şiirlerinde mesnevî tarzı kafiye büyük itibar görmüştür. *Kendi Gök Kubbemiz’de* yer alan seksen bir şiirden, aralarında *Süleymaniye’de Bayram Sabahı* isimli manzumenin de bulunduğu yirmi şiirin kafiyesi bu şekildedir:

d. Dil ve üslûp: Şiirle ilgilenen birçok insan, ne Divan şiirinde ne de Tanzimat edebiyatında, “*yaşayan dilin ölçüsünü*” hiçbir şairimizin tutturamadığı kanaatindedirler. Yahya Kemal, eski ve yeni şiirimizde olmayan bu ölçüyü yakalayan ilk şairimiz olarak kabul edilir. Yenileşme döneminde başlayan millî dil arayışları,

⁴ Serbest nazımla yazılmış şiirler için bkz., Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Karvaval ve Dönüş (s.67), İstanbul Ufukta’yı (s.69), Ufuklar (s94), Gece (s.53)

⁵ Üçlük birimle yazılmış şiirler için bkz., Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Mevsimler (s.44), Akşam Müsikisi (s.55), Maltepe (s.63), İstanbul’un O Yerleri (s.73), Viranbağ (s.145), Ric’at (s.152), Altın Şehrinde (s.1159)

⁶ Dörtlüklerle yazılmış şiirler için bkz., Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Bir Tepeden (s.20), Bir Başka Tepeden (s.21), O Rüzgâr (s.42), Mihriyâr (s.71), Ok (s.75), Rindlerin Hayatı (s.91), Rindlerin Ölümü (s.93), Bir Dosta Mısralar (s.112), Mehlika Sultan (s.121), Telâki (s.130), Geçmiş Yaz (s.138), Güftesiz Beste (s.147), Özleyen (s.151), Madrid’de Kahvehane (s171)

⁷ Beşlik birimle yazılmış şiirler için bkz., Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Gezinti (s.100), Bir Yıldız Aktı (s.113), Erenköyü’nde Bahar (s.135), Eski Mektup (s.141), Sicilya Kızları (s.165)

sanat kaygısının zaman zaman ön plâna çıkmasıyla birlikte, sanatkârlarımızı dilin tabii yolundan ayırdı. Bu kaçınılmaz bir süreçti. Çünkü medeniyet değiştirme macerasını bütün şiddetiyle yaşayan bir toplumda, edebiyatın bu gelişmelerden etkilenmesi kaçınılmazdı. Tanpınar, bu türden geçiş dönemlerinde “*güzel dediğimiz şeyin ikinci plânda kalması kadar tabii bir hâdise olamaz*” (Tanpınar 1970:365) diyor. Yahya Kemal’in edebiyatımızdaki başarısı, sanat kaygısıyla ikinci plâna itilen dile, yeniden işlerlik kazandırmasıyla ilgilidir. Kaplan, “*Türk şiiri tarihinde kelimelerin yaşama kabiliyetlerini, hakikî Türkçeyi ilk defa idrak eden Yahya Kemal olmuştur.*” (Kaplan 1981:226) sözleriyle, sanatkârın bu özelliğine dikkat çeker.

Yahya Kemal, Osmanlı Devleti’nin yıkılış dönemini ve Cumhuriyete geçiş sürecini yaşamıştır. Yeni bir rejimin benimsetilmesi aşamasında, eskiye yapılan itirazlara karşı sanatıyla mücadele etmiş, Türk kültür ve sanatına ait değerlerin yanında olmuştur. Bu mücadeleye Cumhuriyetten sonra da devam etmiştir. Gördüğü fetih rüyaları, “*bin atlı akınlara*” yeniden çıkmak isteyişi veya Süleymaniye Camii’nde “*bir bayram sabahı gönlünün ışıklarla dolu olması*” bu mücadele rûhuyla açıklanabilir.

Gönlüm isterdi ki mazîni dirilten sanat

Sana târîhini bir lâhza hayâl ettirsin (s.39)

Tarihe duyduğu özlemi yeniden insanımızın düşünce dünyasına taşıırken kullandığı imajlar çok sade ve tamamen yenidir. Bundan dolayı, Mehmet Kaplan; “*Vazih bir şair zannedilen Yahya Kemal, üzerinde düşünüldükçe derinleşen bir sanatkârdır*” (Kaplan 1999:198) der. Onda Klasik edebiyatın kaynaklarına yönelişin bilinçli olduğu muhakkaktır. Tanpınar, Osmanlı Devleti’nin üstünlüğünü korumak için Doğu ve Batıda verdiği mücadeleyi, şairin, “*Her yaz şimale doğru asırlarca bir koşu...*” (s.14) mısrayla ölümsüzleştirdiğini ve tek bir mısrada birkaç ciltlik bir tarihten çok daha açık olarak anlattığını söyler. (Tanpınar 1992:164) Tarihe bu şekilde yönelişi, onu önde gelen bir millî romantiğimiz yapmıştır.

Yahya Kemal’in şiirlerindeki pürüzsüz Türkçe Baki, Nailî, Neşâfî ve Nedim’in geliştirdiği dilden doğmuştur. Yunan ve Latin şiirindeki beyaz lisana, Türk şiirinde o, bu yoldan hareket ederek ulaşmıştır. Tanpınar, Yahya Kemal için “*O, birbiri arkasınca bir yığın şeyi bulan adamdır.*” (Tanpınar 1992:336) der. Eski şiiri ve onun sihirli dilini bulan adam. Bu dil ile kaleme aldığı şiirleri “*... bizi Osmanlı tarihine götürececek en güzel kılavuzdur.*” (Kaplan 1977:34) Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Tanpınar’ın sanatkâr için, “*...kültürümüzün kopan uçlarını birbirine bağlayan adam.*” (Tanpınar 1992:340) demesi, bu yüzden olmalıdır.

Eski şiirin ses ve âhenk unsurlarını çok iyi değerlendiren Yahya Kemal, Divan şiirinde kullanılan söz sanatlarından da zaman zaman yararlanmıştı. Hatta Türk Şiirinde istiarenin bütün bir şiire yayılması yoluyla yapılan “temsili

istiare”nin en güzel örneği Yahya Kemal’e aittir. *Sessiz Gemi* isimli şiirindeki “Sessiz Gemi” söz grubu, rûhtur.⁸

III. İçerik İle İlgili Unsurlar

Yahya Kemal’in *Kendi Gök Kubbemiz* adlı eserinde yer alan şiirleri, içerik yönünden tasnif edildiğinde, Divan şiirinde gördüğümüz şu unsurlarla karşılaşırız:

Din – Tasavvuf

-Din

-Tasavvuf

-Rind-Zâhid tartışması

-“Enelhâk” düşüncesi

İnsan

-Sevgili ve âşık tiplmesi

-Tarihî hadiseler ve bu hadiselerden alınan ilhamlar

-Meşhur şahıslar

Sosyal hayat

-Bayram

-Meclis

Maddî kültür unsurları

-Kıyafet

-At ve at takımları

- Sanat (musikî, resim, heykel, mimarî, şiir)

Efsane ve rivâyetler

Tabiat

-Kozmik âlem (felek, ay, yıldız, dünya)

-Zaman (sabah, akşam, ay, yıl, mevsimler)

*Vatan (İstanbul sevgisi)*⁹

⁸ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz., Nihad Sami Banarlı, *Yahya Kemal Yaşarken*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul 1959, s.30-35.; İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1992, s.71.; İsa Kocakaplan, “Yahya Kemal’in Şiirlerinde Hüsn-i Talil Sanatı”, *Gök Kubbemizin Şairi Yahya Kemal*, Damla Yayınevi, İstanbul 1998, s.226-234.

⁹ Bu tasnifi, divan tahlillerinde araştırılan unsurları dikkate alarak yaptık. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz., Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

a. Din-Tasavvuf: Klasik Türk şiiri yarı dinî ağızla konuşan bir şiirdir. “*Tevhid, Münacat, Naat*” gibi türlerin yanında ayet, hadis ve Hz. Peygamber’in mucizeleri Divan edebiyatının ilham kaynaklarından biridir. Din mefhumu Yahya Kemal’in şiirlerinde kristalize edilerek sunulur. *Süleymaniye’de Bayram Sabahı* ve *Koca Mustâpaşa* bu düşüncenin en güzel anlatıldığı şiirlerdir. Bu konuya Yahya Kemal’in kullandığı tasavvufî terminolojiden bahsederken değineceğiz. *Yol Düşüncesi* bu fikrin bir başka güzellikte anlatıldığı kalem tecrübesidir:

*Şerefli kubbeler iklîmi, Marmara ’yla Boğaz,
Üzerlerinde bulutsuz ve bitmeyen bir yaz,
Bütün eserlerimiz, halkımız ve askerlerimiz,
Birer birer görünen anlı şanlı cedlerimiz,
İçimde dalgalı Tekbîr ’i en güzel dînin,
Zaman zaman da Nevâ-Kâr ’ı, doğsun Itrî’nin. (s.84)*

Divan şiirinde, kıssalar, hadis ve ayetlere telmihler; peygamber mucizeleri, meşhur şahıslar ve efsanevî kahramanlardan sık sık söz edilmesine rağmen, Yahya Kemal’in şiirlerinde bu unsurlara pek rastlanılmaz. Bunun sebebini şiirlerdeki konulara bağlamak pek yanlış olmaz. Çünkü onun şiirlerinin esasını bir hikâye, bir hissî mâcera veya çıktığı bir seyahat oluşturur. Bu bakımdan Yahya Kemal hayallerinin adamıdır. Klâsizmin kurucusu kabul edilen Descartes, “*Düşünüyorum, öyleyse varım.*” diyordu. Yahya Kemal, yaşamının sebebini hayale bağlar:

*Yürü! Hür mâviliğin bittiği son hadde kadar!..
İnsan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar. (s.97)*

Kaya Bilgegil, Yahya Kemal’in nazım vokabülünde dinî kelimeler üzerine yaptığı araştırmada, sanatkârın şiirinde dinle, özellikle İslâmiyetle alâkalı kelimelerin fazla olmadığını söyler. Hattâ, bu kelimelerden birçoğunun dinî mefhumları ifade amacıyla kullanılmadığını, bir kısmının mecazî anlamlarla dindışı ve üstelik dünya lezzetlerini anlattığını ifade eder. (Bilgegil 1997:548) Yahya Kemal’le birlikte Türk şiirinde ölüme karşı metafizik endişenin ötesinde bir yaklaşım başlar. Onun şiirlerinde ölüm soğuk yüzünden arındırılır. *Sessiz Gemi, Rindlerin Ölümü, Koca Mustâpaşa* gibi şiirlerinde ölüm, Divan şiirinden farklı bir bakış açısıyla ele alınır. Divan Edebiyatı’nda çok kullanılan tasavvufî terminoloji, Yahya Kemal’in şiirine “*rindlik ve enelhâk*” düşüncesi olarak girmiştir. Yahya Kemal, rint bir şair olarak tanınır. O, tam bir Ömer Hayyam hayranıdır.

*Derler bilir hakîkatı yüzlerce feylesof;
Bir kısmı şevk ve şüphede, bir kısmı hayli kof;
Aksetmiyor çoğunda fikirler ayan beyan,
Hayyâm imiş hakîkati az çok fısıldayan. (s.106-107)*

Bu arada onun Hafız-ı Şirazî'ye olan kalbî yakınlığını ve *Rindlerin Hayatı*, *Rindlerin Akşamı*, *Rindlerin Ölümü* isimli üç şiirini de saymak yerinde olacaktır. Yahya Kemal, şiirlerinde zaman zaman “*enelhâk*” düşüncesine ve Hallacı Mansur'a da telmih vardır:

*Ayılıp neş'eni yükseltici sarhoşluktan,
Yılma korkunç uçurum zannedilen boşluktan!
Duy tabîatta biraz sen de ilâh olduğunu,
Rûh erer varlığın zevkine duymakla bunu. (s.97)*

*Seyrindeyiz atıldığı sâhilsiz enginin,
At Meydanı'nda ölmüş “enelhâk” şehidinin. (s.119)*

Bir kısmını yukarıya aldığımız *Mâverâdan Söyleyiş*'te Klasik şiirde karşılaştığımız “*rint-zahî*” tartışmasına yer verilir. Klasik şairlerin hepsi rinttir. Onların şiirlerinde her zaman rintlerin zahitlere kesin üstünlüğü söz konusudur. Aynı tavrı Yahya Kemal'de de görürüz:

*Zâhid hayal eder biz meyhâne zındığı,
Bilmez ki sen ve ben hepimizdir tapındığı. (s.119)*
“*Enelhâk*” düşüncesi onun meşhur şiiri *Vuslat*'ta da sezilir:
*Kanmaz en uzun pûseye, öptükçe susuzdur,
Zîrâ susatan zevk o dudaklardaki tuzdur;
İnsan ne yaratmışsa yaratmıştır o tuzdan,
Bir sır gibidir az çok ilâh olduğumuzdan. (s.128)*

Yahya Kemal'de tasavvufî derinliği, Fuzûlî'de veya Şeyh Galip'de olduğu gibi aramak yanlıştır. Çünkü onun yaşadığı sosyal çevre ve sahip olduğu batılı dikkat bu derinliği yakalamasına engeldir. Şiirlerindeki bu hissî yakınlığa rağmen, Yahya Kemal'in tasavvufun amelî yönüyle pek ilgilenmediğini biliyoruz. Sadece Türk-İslâm medeniyetinin bir parçası olduğu için tasavvufu ilgilenmiştir. (Demirci 1998:109-114) Osman Horata, yukarıda bahsettiğimiz makalesinde rintlikle ilgili olarak şunları söyler: “*Rintlîği “şahsi masal” yapan Yahya Kemal'in şiirlerinde, bu tip bütün yönleriyle karşımıza çıkar. Onun Eski Şiirin Rüzgârıyla adlı eserinde önemli bir yer tutan bu duygu, “Rindlerin Akşamı”, “Rindlerin Hayatı”, “Rindlerin Ölümü” şiirlerinde de devam eder. Rint, cihanda “kalb-i harâb”tan başka hiçbir şeyi olmayan, dünyanın “hây ü hûy”una uzak, omuzlarında bir âbâ gezip dolaşan bir fakirdir.*” (Horata 1985:51)

b. İnsan: Divan şiirinin konuları tasnif edilirken ilk sıralarda kadın ve aşk unsuru sayılır. *Kendi Gök Kubbemiz*'de yer alan şiirlerde bu unsurlara fazla yer

verilmiştir. Sanatkâr Eski şiirin sınırlı hayal dünyası içinde kalmamış, kadın ve güzellik konusunu muhayyilesinde aldığı özel görünüşüyle orijinal bir şekilde söylemiştir:

Gül yüzlü bir âfetti ki her pûsesi lâle; (s.24)

*Ey sevgili anladım bu uzaktan sadâ ile,
Ömrün yegâne lezzetidir hâtıran bile.* (s.140)

*Âh o akşam o tirenden gülüşün!
O gülüş kalbimde aksettiği an,
Duymadım ilk ateşin düştüğünü;
Şevka benzer bir ıfık zannettim.* (s.143)

*Görün ey sevdiğim sen
Ki bir Çin kâsesinden
Gülümser bir resimdin,
Muhayyel sevgilimdin.*

.....
*Ya mektup yolla Çin'den
Ya gel hülyâm içinden.* (s.154-155)

Divan şiirinin aksine Yahya Kemal'in şiirlerinde sevgilinin milliyeti de bellidir. Yukarıdaki örnekte sevgili Çin'den bekleniyordu. Aşağıda bir dörtlüğünü örnek olarak verdiğimiz *Hayâlî Söyleyiş* isimli şiirinde Sicilya, Almanya, İspanya, Leh, Macar, Venedik, Rus güzellerinden bahsedilir. Bunlardan çoğu, kızlar ağalığı etmiş Gazanfer Ağa'nın cariyeleridir. Bu şiirde geçen "*Serhadlerin iletlediği yüzlerce cariyeye*" (s.169) mısraı, Osmanlıdaki harem gerçeğini hatırlatır. (Uluçay 1992:10-37)

*Almanya servinâzı güneş saçlı Nevhayâl,
İspanya şivekârı kömür gözlü Perrübâl...
Sessiz haremde her biri endamlı peri.* (s.169-170)

Türk Edebiyatı'na bir zamanlar Yakup Kadri ile "*Nev-Yunanilik*" düşüncesini yerleştirmeye çalışan Yahya Kemal'in, Osmanlı Türklerini Akdeniz medeniyeti içerisinde gösterme gayreti, ideolojik olmaktan çok estetik kaygılar

taşıyordu. Fransa'da bulunduğu yıllarda etkilendiği fikir ve sanat adamları etkisiyle geliştirmeye çalıştığı “vatan toprağı nazariyesi” ondaki “Nev-Yunanilik” düşüncesinin kaynağını oluşturdu. Balkan ve Birinci Dünya Savaşı, daha sonraki yıllarda Yahya Kemal'i Malazgirt'i başlangıç noktası alan tarih, dil ve milliyetçilik anlayışına götürdü. Onun bu düşünceyi yakalamasında Fransa'da sohbetlerini dinlediği, eserlerini okuduğu düşünce adamlarının çok büyük rolü vardır. Camille Julian'ın “Fransa'nın toprağı bin yıl içinde Fransız milletini yarattı.” (Aktaş 1992:196) düşüncesi, onda Malazgirt'ten beri Anadolu'da yaşayan Türk milletinin de Türk toprağını yaratmış olabileceği fikrini uyandırdı. Şerif Aktaş, Yahya Kemal'in tarihe yönelişini: “...tarihte bizi arama gayreti” olarak yorumlar. (Aktaş 1992:197) Geldiği bu son noktanın izlerini *Kendi Gök Kubbeimiz*'de çok açık şekilde görmek mümkündür:

Tâ Malazgirt ovasından yürüyen Türkoğlu

Bu nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu. (s.11)

Yahya Kemal *Mâverâda Söyleniş* isimli şiirinde bu tarihi, yine millî-romantik tavrıyla Malazgirt'in biraz daha ötesine götürülür:

Geldikti bir zaman Sarı Saltık'la Asya'dan,

Bir bir Diyâr-ı Rûm'a dağıldık Sakarya'dan (s.119)

Tarihî hâdiseler, özellikle fetihler şairimizi her zaman heyecanlandırmıştır. Bu heyecanı *Süleymaniye'de Bayram Sabahı* isimli şiirinde çok açık görmek mümkündür:

Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?

Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:

Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan...

Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;

Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyyar'dan mı?

Son hudutlarda yücelmiş sıra-dağlardan mı?

Deniz ufkunda bu top sesleri nereden geliyor?

Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!.

Adalardan mı? Tunus'dan mı, Cezâyirden mi?

Hürr ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;

O mübârek gemiler hangi seherden geliyor. (s.12-13)

Açık Deniz'de; Rakofça kırılarında “akıncı cedlerinin ihtiraslarını” duyan şair, *Akıncı*'da çocuklar gibi şendir:

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik! (s.22)

Yahya Kemal'e göre Türk milletinin başarısı hiç de küçümsenecek gibi değildir:

Roma'nın şarkını fethettiğin andan sonra,

Yüce dağlar gibidir gördüğün iş, Türkoğlu! (s.38)

Türk milletinin üstün özelliklerinden biri, fetih rüyasına kapılmış olmasıdır. O kutlu rüya, şairimizin mısralarında destanlaşır:

Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına

Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgârına. (s.43)

Yaşadığı dönem, İmparatorluğun içinde bulunduğu zor yıllar ve Fransa, onun böyle bir tarih anlayışına gelmesine sebep olmuştur. İşte bu geniş tecrübe ve kültür, Yahya Kemal'in edebiyat ve tarih anlayışında yeni ufuklar açar. (Yediyıldız 1998:101-107) Bu bir bakıma tarih ortasında Türklüğü aramaktır. (Aktaş 1992:197).

*Kendi Gök Kubbemiz'*de Ömer Hayyam, İtrî, Dede Efendi, Neşâtî, Hâfız Post, Hâfız-ı Şirâzî, Nûh Peygamber, Tanbûrî Cemil Bey, Yesârî, Sarı Saltık, İdris-i Muhtefî, Gaybî gibi isimler geçmesine rağmen, bunların Divan şiirinin etkisiyle değil, Yahya Kemal'in tarih anlayışının bir gereği olduğunu belirtmeliyiz. Ayrıca Batı Edebiyatı'nda Racine, Verlaine, Baudelarie, Péguy, Schiller ve bir halk kahramanı olan Wilhelm Tell'in de isimlerinin geçtiği görülür.

c. Sosyal hayat: Divan edebiyatında -kısmen de olsa- sosyal hayattan söz edildiğini biliyoruz. Özellikle Nedim, Klasik edebiyatımızda, sosyal hayatı en güzel anlatan şairlerimizdendir. Yahya Kemal'in *Kendi Gök Kubbemiz* isimli kitabındaki şiirlerinde yaşadığı hayatı görmek mümkündür. Bu hayat olduğu gibi değil, şairin gördüğü daha doğru bir söyleyişle algıladığı gibidir. Mesela, *Kendi Gök Kubbemiz'*de oruç ve bayram anlatılır; ama bu anlatışta diğer bir çok şiirinde olduğu gibi kolektif bir rûh söz konusudur:

İftardan önce gittim Atik-Valde semtine,

Kaç def'a geçtiğim bu sokaklar, bugün yine,

Sessizdiler. Fakat Ramazan mâneviyyeti

.....

Semtin oruçlu halkı, süzülmüş benzliler

.....

Az çok yakından sezdiriyor top ve iftarı.

.....

Bir top gürültüsüyle bu sâhilde bitti gün.

Top gürleyip oruç bozulan lâhzadan beri, (s.34-35)

Özellikle *Süleymaniye'de Bayram Sabahı*'nda, bayramların insan içinde uyandırdığı manevî güzelliği sezmemek mümkün değildir:

Artarak gönlümün aydınlığı her sâniyede,

Bir mehâbetli sabah oldu Süleymaniye'de.

.....

Ulu mâbed! Seni ancak bu sabah anlıyorum;

Ben de bir vârisin olmakla bugün mağrûrum;

.....

Senelerden beri rü'yâda görüp özlediğim

Cedlerin mağfîret iklimine girmiş gibiyim.

.....

Ulu mâbedde karıştım vatanın birliğine ,

Çok şükür Tanrıya, gürdüm bu saatlerde yine

Yaşayanlarla berâber bulunan ervâhi.

Doludur gönlüm ışıklarla bu bayram sabahı. (s.9-13)

Yukarıdaki mısralarla bir şairin bayram namazı için gittiği "*Ulu Mâbed*"de, içinde bulunduğu ruh halini anlatan mısraların yanında, büyük bir millete ve şanlı bir tarihe sahip olmanın haklı gururu da seziliyor. Buna "*kollektif ruh*" diyoruz. Bu bir bakıma "*batılı bir dikkatle bizi biz yapan değerlerin peşine düşmektir.*" (Aktaş 1992:198) Divan şiirinde böyle bir dikkat elbette yoktur. Ancak, *Kendi Gök Kubbemiz*'de, Divan edebiyatında çok sık rastladığımız içki meclislerine, içki kadehlerine birkaç yerde rastlamak mümkündür:

Sen miydin o âfet ki dedim, bezm-i ezelde

Bir kanlı gül ağzında ve mey kâsesi elde. (s.130)

Mestolup içtiği altın şarabın zevkenden

Elde bir kırmızı kâseyle ufuktan çekilen. (s.31)

Sevgili ile beraber içecek sıhhati kendisi için yeterli gören şairimiz, burada "*içki, kadeh, meclis*" gibi kelimelere yüklediği anlamları, Divan şairlerimizden farklı bir duyuşla yazdığını düşünüyoruz.

d. Maddî kültür unsurları: Yahya Kemal'in şiirlerinde günlük hayattaki kıyafetlerle ilgili olarak az da olsa örnek gösterebiliriz. Özellikle *Endülüs'te Raks* isimli şiirinde bir İspanyol güzelinin sadece kıvrak hareketlerini anlatmaz. Bunun yanında giydiği kıyafet de kısmen verilir. Ayrıca “*kakül, gül tenli, kor dudak, kömür göz*” gibi tespitleriyle Divan şiirlerindeki kadın güzelliği anlatımına yaklaşır:

*Alnında halka halkadır âşüfte kâkülü,
Göğsünde yosma Gırnata'nın en güzel gülü...*

.....

Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli

.....

Gözler kamaştırır şala, meftun eden güle, (s.158)

Divan Edebiyatı'nda maddî kültür unsurlarından “*at*” ve “*at takımları*” çok az kullanılmıştır. Yahya Kemal'in fetihten söz eden şiirlerinde bu maddî kültür unsurlarına rastlarız. *Akıncı* 'da böyle bir anlatım söz konusudur:

*Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla... (s.22)*

Kendi Gök Kubbemiz'de bulunan, Divan şiirinde gördüğümüz bir diğer maddî kültür unsuru, sanattır. Resim, musikî, mimarî ve şiir onun manzumelerine konu olur. *Hayal Beste*'de Türk tarihinin ve fethinin büyüğü ihtişamını sadece mimarîyle değil; şiir, mûsikî, resim gibi diğer güzel sanat dallarıyla da anlatılmamasına hayıflanır:

*Dehre aksettiriyor, gerçi, büyük mîmârî;
Bu eserler seni göstermeye kâfi diyemem.
Şi're aksettirebilseydin eğer, dinlerdin,
Yüz fetih şi'ri, okudukça, çelik tellerden.
Resm'e aksettirebilseydin eğer, ömrünce,
Ebedî cedleri karşında görürdün, canlı.
Gönlüm isterdi ki mazîni dirilten san'at,
Sana târihini her lahza hayâl ettirsin. (s.39)*

Bu mısralar, şiirin ve diğer güzel sanatların insan hayatıyla ilişkisini anlatması bakımından dikkat çekicidir. Bununla beraber diğer bazı şiirlerinde sanat ile ilgili görüşleri şöyledir:

*Ordu milletlerin en çok döğüşen, en sarptı
Adamış sevdiği Allah'ına bir böyle yapı.
En güzel mâbedi olsun diye son dînin
Budur öz şekli hayâl ettiği mîmârînin. (s.10)*

Yahya Kemal, Süleymaniye'nin ihtişamında ortak rûh bulurken, Atik-Valde ziyaretinde aynı ruhun verdiği hazzın doruklarındadır:

*Eski mîmâra nasıl rahmet okunmaz burada?
Suyu cennetten akıtmış bu güzel manzarada;
Bu divarlarda, saatlerce temâşâya değer,
Çini'den, solmayacak bahçeler açmış yer yer;
Mânevî râhata bir çerçeve yapmış ki gören,
Başka bir âlemi görmekle, geçer kendinden. (s.32-33)*

Kendi Gök Kubbemiz'de eski şiirimizde mazmun olarak kullanılan “gül, bülbül, lâle” gibi mefhumların olduğu da görülür. Bu mefhumlar zaman zaman sevgilinin tenine, dudağına, gözüne, kaşına benzetilir. Bazen de *Kaybolan Şehir*'de olduğu gibi Üsküp'e benzetilerek Eski şiirimizdeki “gül-bülbül” mazmunu Yahya Kemal'in kaleminde farklı bir sese kavuşur:

*Üsküp ki Şar- dağ'ında devâmıydı Bursa'nın.
Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın. (s.77)*

Ya lale açmalıdır göğsümüzde yâhud gül. (s.92)

e. Efsane ve rivayetler: *Kendi Gök Kubbemiz*'de Fetih'le ilgili rivâyetten bahis vardır. Bunu, *İstanbul'un Fethini Gören Üsküdar* ve *Koca Mustâpaşa* isimli şiirinde görmek mümkündür:

*Son günün cengi olurken, ne şafakmış o şafak,
Üsküdar, gözleri dolmuş, tepelerden bakarak,
Görmüş İstanbul'a yüz bin meleğin uçtuğunu;
Saklamış durmuş, asırlarca hayâlinde bunu. (s.29)*

Şaire göre, Fetih vakasının kendisi bir mucizedir:

*Şu fetih vak'ası Yarab! Ne büyük mu'cizedir!
Her tecellisini nakletmek uzundur bir bir; (s.49)*

Şiirin devamında, caminin yapılması ile ilgili bir rivâyetten bahsedilir. Rum vezir, manastırda secde ederken, îman ile vecde gelip, malını mülkünü bağışlayarak bir camii yapılmasına vesile olur. Divan şiirinde de gördüğümüz “*fetih*” kavramı, genelde “*Fatih*”in övülmesinden hareketle dikkatlere sunulur. Yahya Kemal’de ise, yüceltilen şahıslar değil, “*fetih felsefesi*”dir. *Kendi Gök Kubbemiz*’de Nûh peygamber ve Nûh Tufanı’ndan da bahsedilir:

Uçmakta, konmadan kıyasız bir denizde rûh;

Benzer mi böyle bir kuşa Tûfan içinde Nûh? (s.98)

Her gün yorulup, nâfile bin yıl yaşamış Nûh (s.112)

f. Tabiat: Divan şiirinde tabiatla ilgili unsurlar, kozmik âlem (gökyüzü, yıldızlar, yıldız kümeleri (Samanyolu gibi), burçlar, gezegenler ile ay ve güneş tutulması, mehtap gibi diğer kozmik unsurlardır.

Yahya Kemal’de tabiat insanla iç içedir. Kenan Akyüz, Yahya Kemal’de “*mâzî-hâl*” kompozisyonundan başka “*tabiat-insan*” kompozisyonunun da bulunduğunu belirtir. Bu şekilde kaleme aldığı şiirlerinde tabiat unsurunun bir başlangıç noktası olduğunu ve belli bir psikolojiyi harekete geçirici rol oynadığını söyler. (Akyüz 1986:725-726) *Kendi Gök Kubbemiz*’de yukarıda söz ettiğimiz tabiatla ilgili unsurlardan bazılarına rastlarız. Bu unsurlar genelde mevsimlerle ilgilidir. İstanbul ve özellikle Boğaz’ın güzelliği oldukça büyük bir yer tutar. Bu konuya Yahya Kemal’deki İstanbul sevgisinden bahsederken temas edeceğimizden, burada sadece mevsimlerin ne şekilde anlatıldığına bakalım:

Etrâfı okşuyor mayısın tâze rüzgârı;

Karşımda köhne Üsküdar’ın dost ışıkları... (s.36)

Bütün bir Türk şiirinde olduğu gibi, Yahya Kemal’in şiirlerinde de baharın ayrı bir yeri vardır. Bahar olunca, şairin keyfine diyecek yoktur, Özellikle İstanbul’daki bu güzel manzara onu büyüler:

Bulutlar dağılsın, bahâr olsun artık,

Duyulsun bir engin seher mûsikîsi. (s.45)

Dün Fenerbahçe’de gördüm,

İri bir zümrüt içindeydi bahar...

.....

Çağlayanlar dökülürken yüksekte,

Çeşmelerden su akar rengârenk.... (s.61)

*Şafaktan önce uyandım bahar odamdaydı.
 Mayıs çiçekleri etrâfa öyle bir yaydı
 Ki varlığım büyülenmişti en derin haz'la.
 Cihanda lezzet alınmaz bu duygudan fazla. (s.102)*

*İstanbul'un öyledir bahârî;
 Bir aşk oluverdi âşinalık... (s.136)*

Sonbahar, yaz ve kış mevsimlerinden az da olsa bahsedilir. Sadece bu mevsimlerin geçtiği mısralara bakmakla yetinelim:

Biten yazla başlar kader mûsikîsi. (s.44)

Bin yıl sürececek zannedilen kar sesidir bu.

...

Sandım ki uzaklaştı yağın kar ve karanlık (s.46-47)

Yahya Kemal'in tabiatla ilgili duygularını yüklü olarak anlattığı şiirlerinden bazıları şunlardır: *Bahçelerden Uzak, Erenköyü'nde Bahar, Deniz, Fenerbahçe, Moda'da Mayıs, Eylül Sonu, Kar Musikîleri, Üsküdar'ın Dost Işıkları, Ziyaret, Geçmiş Yaz* vs.

g. Vatan: Bazı kaynaklarda *vatan* kelimesinin gerçek manasıyla ilk defa Tanzimat Edebiyatı'nda ve Namık Kemal vasıtasıyla kullanıldığını söylerler. Bunun doğruluğunu tartışmaktan çok şu soruya cevap aramak gerekir: Divan şiirinde vatan ve millet mefhumu var mıdır? Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı* isimli eserinde bu soruya çeşitli örnekler vererek cevap arıyor. Levend'e göre Divan Edebiyatı'nda vatan, insanın doğduğu yerdir. Bu mânâda gurbet kelimesinin zıddı olarak ve çok defa onunla birlikte kullanılır. Doğduğu yerden ayrılan divan şairi için Osmanlı Devleti'nin payitahtı olan İstanbul bile gurbet sayılır. Klasik şiirimizde insanın bulunduğu ve durduğu yer, yuva anlamında kullanılmıştır. Hatta, Vatan "alem-i beka" yerine de kullanılmış, dünya da "gurbet-gâh" olarak anlatılmıştır. Ayrıca, vatan kelimesi az da olsa gerçek manasında kullanılmıştır. (Levent 1980: 604-607) Bu görüşlerini çeşitli divan şairlerinden aldığı örneklerle anlatan yazar, *vatan* kelimesinin gerçek anlamında kullanıldığına dair Nabi'ye ait bir beyti örnek gösterir:

*Dûrbînî-i nigâh-ı huredindendir kim
 Vatanın zahmı zuhur itmeden eyler merhem (Levent 1980:607)*

Levend, *millet* kavramının Divan edebiyatında eskiden (din) yerine kullanıldığını, son devirlerde ise halk ve kavim yerine kullanıldığını belirterek şöyle der: “*Mamañih bunun millet manasında telakki edilmesinde bir mani yoktur. Şüphesiz bugünkü millet telakkisinin o zaman mevcut olmadığını hatırda tutmak şartıyla.*” (Levent 1980:607) Ayrıca Fuzûlî’nin,

Yine her milleti vasfeyleyler iken

Kalemim dikkat eder söyler iken (Levent 1980:607)

beytini örnek göstererek, *millet* kelimesinin daha açık anlamda kullanıldığını da söyler. *Vatan* ve *millet* kelimelerinin Yahya Kemal’de aldığı anlam şüphesiz o dönemde kullanılanlardan farklı olmakla beraber, Levend’in de belirttiği gibi millet telakkisinin o zaman mevcut olmadığını göz ardı etmemek gerekir. Vatani bazen sazın bir telinde bulan Yahya Kemal, bu topraklarda yaşamaktan çok memnundur:

Ulu mabedde karıştım vatanın birliğine (s.13)

Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan,

Sihirli rüzgâr eser dâimâ bu topraktan (s.41)

Bilmem kaçınıcı fecri vatan toprağında, biz,

Görmekle şimdi yaşatan vecd içindeyiz. (s.36)

“*Dönsem vatan semasına artık bu ülkeden*” (s.68) mısraıyla vatan özlemini en güzel şekilde dile getiren ve Türk milletinin bir mensubu olmakla övünen şairimiz, Türk milletinin geçmişten bugüne çok büyük işler başardığı inancındadır:

Roma’nın şarkını fethettiğin andan sonra,

Yüce dağlar gibidir gördüğün iş, Türk oğlu! (s.38)

Türk milletinin ölümden korkmadığını, fethetmek amacıyla yaşayan “*fatih nesil*” olduğunu belirttikten sonra, bu düşünceyi bir adım daha ileri götürür:

O nesil duymuş akın zevkini rüzgarda bile,

Bu duyuş varmış akınlardaki atlarda bile. (s.42)

“*Cihan vatandan ibârettir, îtikadımca*”(s.84) mısraı, Yahya Kemal’deki vatan temasının özeti gibidir. Yahya Kemal’in şiirlerinde vatan içinde vatan, bir de İstanbul vardır. O, aslen Üsküplüdür. Ama İstanbul şairidir. Bâki, Nedim, Cafer Çelebi, Ataî, Orhan Veli, Necip Fazıl ve Hüseyin Rahmi gibi İstanbul’u çok seven şair ve yazarlarımız vardır. Divan şairlerinin *Şehr-i Sitanbûl* dedikleri ve paha biçemedikleri İstanbul, Yahya Kemal’in kaleminde daha millî ve mistik bir kimlik kazanır: *Aziz İstanbul*. Asırlarca Osmanlı Devleti’nin merkezi olarak

ününü bütün dünyaya duyuran İstanbul, Klasik şiirimizde çok özel bir yer edinmiştir. Yahya Kemal'in kalemindeki İstanbul, Divan şiirini aratmayacak güzelliktedir:

*Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer,
Ömrüm oldukça gönül tahtıma keyfince kurul!
Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer. (s.21)*

Fenerbahçe'de, Erenköy'de baharı seven şair, zor günlerinde de İstanbul'dan ayrılmak istemez. İstanbul'da yaşamak ne kadar güzelse, İstanbul'dan ayrı yaşamak da bir o kadar zordur:

*Hüznün ferahlığın bizim olsun kışın, yazın
Hiçbir zaman kader bizi senden ayırmasın. (s.27)*

Kendi Gök Kubbemiz'de “Boğaz”dan başka, İstanbul'un “Çamlıca, Üsküdar, Atik-Valde, Erenköy, İç-Erenköy, Adalar, Maltepe, Fenerbahçe, Koca Mustâpaşa” semtleri de yer alır. Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı* isimli eserinde, Divan şairlerinin İstanbul'u ilim ve irfan merkezi olarak gördüklerini, dolayısıyla ilim sahiplerinin buraya sığındıklarını belirterek, havasıyla, dilberleriyle ve her türlü güzellileriyle övüldüğünü belirtir. (Levent 1980:608-612) İstanbul'un bu özelliklerinden bazıları Yahya Kemal'in şiirlerine de konu olmuştur. Bunlardan bir kısmına örnek olabilecek mısraları yukarıda vermiştik. Ancak Yahya Kemal'de İstanbul, zaman zaman Divan şiirinden çok farklı bir anlatımla dikkatlere sunulmuştur. İstanbul'u sadece dünyevî yönüyle değil, aynı zamanda uhrevî yönüyle de çok güzel anlattığı *Koca Mustâpaşa* şiirinin ilk mısralarına bakmakla yetinelim:

*Koca Mustâpaşa! Ücrâ ve fakîr İstanbul!
Tâ fetihten beri mü'min, mütevekkil, yoksul,
Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada.
Kaldım onlarla bütün gün bu güzel rü'yâda.
Öyle sinmiş ki bu vatan semtine milliyetimiz
Ki bizi hem görülen, hem duyulan, yalnız biz. (s.48)*

Tanpınar; “O yaşayan bir medeniyetin hazır çerçevesinden değil, bir ferdiyetin adesesinden, bir dâüsilaya benzeyen sevgiden ve bir tefekkürün arasından İstanbul'u gördü ve tagannî etti. Belki daha ileri gitti; bu şehrin güzelliklerinde sanatın nizamını aradı.” (Tanpınar 1992:341) diyerek, şairin kendi beni ile İstanbul ilişkisini farklı bir noktadan yorumlar. Onun şiirinde aradığı ses, her tarafı sanat kokan İstanbul'un, dolayısıyla vatanın sesidir. *Aziz İstanbul* isimli

eserinde Devletin merkezini ve bu kelimenin anlamını tartışırken, İstanbul'u Türklüğün hülâsası olarak değerlendirir. (Yahya Kemal 1985:5-56)

IV. Sonuç

Yahya Kemal'den şiir vadisine güzel seslerin düştüğü bir gerçektir. Eskinin şiir zevkini yeni kalıplarda ve yeni bir söyleyişle yorumlayarak dikkatlere sunan Yahya Kemal, asla Divan şiirinin temsilcisi değildir. Günümüzde ciddi anlamda böyle bir iddia sahibi yoktur. Sadece kayıtsız-şartsız eskinin devamı olma iddiasında olanlar, kendi tezlerini haklı kılmak için, Yahya Kemal'in şiirlerini Eski şiirin devamı gösterme telaşı içindedirler.

Bize göre, Divan edebiyatı kaynağından bilinçle faydalanan şair, geleneği kendi döneminde, insanının ve sanatın gereklerine göre, yeniden kristalize etmiş ve şiire bir anlamda çağdaş bir şekil ve ruh vermiştir. Tanpınar, "*Yahya Kemal'in gazelleri tamamıyla garplı manzumelerdir.*" (Yahya Kemal 1985:308) diyerek, Divan şiirinden çok farklı bir şiir vücuda getirdiğini vurgulamaya çalışır. Bu batılı manzumeler, köklü şiir geleneğimizden beslenmiş, yeni ve orijinal şiir ortaya çıkmıştır. *Kendi Gök Kubbemiz'*deki şiirler böyledir. Ne eski ne de modern görünmek için özel bir çaba sezilmemektedir. Sadece klasik şekiller içinde güzel söylenmiş şiirler intibainı uyandırır. (Kaplan 1983:200)

Yahya Kemal'in yaptığı ve o gün için yeni olan "*Türk gibi duymak, Türk gibi hayal etmek, Türk gibi düşünmek ve Türkçe ile ifade etmek...*"tir. (Tural 1992:93) Bizim sesimizle, çağdaş şiirin imkânlarını da kullanarak, geçmişten hareketle bugünün açıklamasını yapmaya çalışır. Aslında, yapmak istediği, yarını kurmaktır. Türk şiir tarihi içinde "*Türkçe şiirin sesini ve ölçüsünü arayan*" (Aktaş 1992:197) Yahya Kemal'in şiir vadisindeki terini bu noktadan ele almak gerekir.

Yeni bir ses ve soluk getirmek suretiyle, şiirimizi zenginleştiren ve dilini güzelleştiren bir şahsiyet olarak karşımıza çıkan Yahya Kemal, aynı zamanda Türk şiirine tarih bilinci kazandıran önemli köşe taşlarından biridir. Şüphesiz o, sadece eskinin çağdaş bir yorumcusu değil, aynı zamanda yeni ve bize ait imajlar dünyasının da önemli ismidir. Bu yüzden "*her türlü araştırmada "müstakil isim" olarak değerlendirilmiştir.*" (Tural 1998:67) Günümüz Türk şiirinin ondan öğreneceği çok şeyin olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Şerif (1992), “Yahya Kemal Beyatlı”, *Büyük Türk Klasikleri*, Cilt:12, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul.
- Akyüz, Kenan (1986), *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul.
- Banarlı, Nihad Sami (1959), *Yahya Kemal Yaşarken*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul.
- Bilgegil, Kaya (1997), “Yahya Kemal’in Şiirlerinde Din”, *Kaya Bilgegil’in Makaleleri*, (Yayına Hazırlayan: Zöhre Bilgegil), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Demirci, Mehmet (1998), “Yahyâ Kemâl’in Eserlerinde Tasavvuf”, *Doğumunun 112. Yılında Bir Kültür Klâsiğimiz Yahyâ Kemâl Anma Toplantıları Bildirileri*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.
- Enginün, İnci (1994), “Şiirimizin Klasik Şairi Yahya Kemal”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Eyüboğlu, Sabahattin (1881), *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Horata, Osman (1985), “Eski Şiirin Rüzgârıyla ve Klasik Şiir Geleneğimiz”, *Millî Eğitim Dergisi*, Yahya Kemal Özel Sayısı, Temmuz.
- Kaplan, Mehmet (1977), *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kaplan, Mehmet (1981) *Şiir Tahlilleri I* (Tanzimat’tan Cumhuriyet’e), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Mehmet (1983), “Yahya Kemal ve Şiir sanatı”, *Şükrü Elçin Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi:1, Ankara.
- Kaplan, Mehmet (1999), *Nesillerin Ruhu*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kocakaplan, İsa (1992), *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Kocakaplan, İsa (1998), “Yahya Kemal’in Şiirlerinde Hüsn-i Talil Sanatı”, *Gök Kubbemizin Şairi Yahya Kemal*, Damla Yayınevi, İstanbul.
- Kurnaz, Cemal (1987), *Hayâlî Bey Divanı’nın Tahlili*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Levend, Agâh Sırrı (1980), *Divan Edebiyatı*, Enderun Kitapevi, İstanbul.
- Mazıoğlu, Hasibe (1994), “Yahya Kemal’de Eski Şiirin Rüzgârları”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1970), *Yaşadığım Gibi*, Türkiye Kültür Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1992), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tural, Sadık (1992), *Sorularla Cevaplarla Kültür, Edebiyat, Dil*, Ecdâd Yayınları, Ankara.
- Tural, Sadık (1998), “Yahyâ Kemâl ve Şiir San’atı”, *Doğumunun 112. Yılında Bir Kültür Klâsiğimiz Yahyâ Kemâl Anma Toplantıları Bildirileri*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.
- Uluçay, Çağatay (1992), *Harem II*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yahya Kemal (1974), *Kendi Gök Kubbemiz*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Yahya Kemal (1976), *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hâtıralarım*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Yahya Kemal (1977), *Mektuplar ve Makaleler*, İstanbul.
- Yahya Kemal (1983), *Rübâiler ve Hayyam Rübâilerini Türkçe Söyleyiş*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 3, İstanbul.
- Yahya Kemal Beyatlı (1985), *Aziz İstanbul*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Yahya Kemal (1990), *Edebiyata Dâir*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Yahya Kemal (1999), *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 2, İstanbul.
- Yediyıldız, Bahaeddin (1998), “Yahya Kemal’de Târih Şuûru”, *Doğumunun 112. Yılında Bir Kültür Klâsiğimiz Yahyâ Kemâl Anma Toplantıları Bildirileri*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.